

6. Různé víry žijí spolu a hranice netřeba

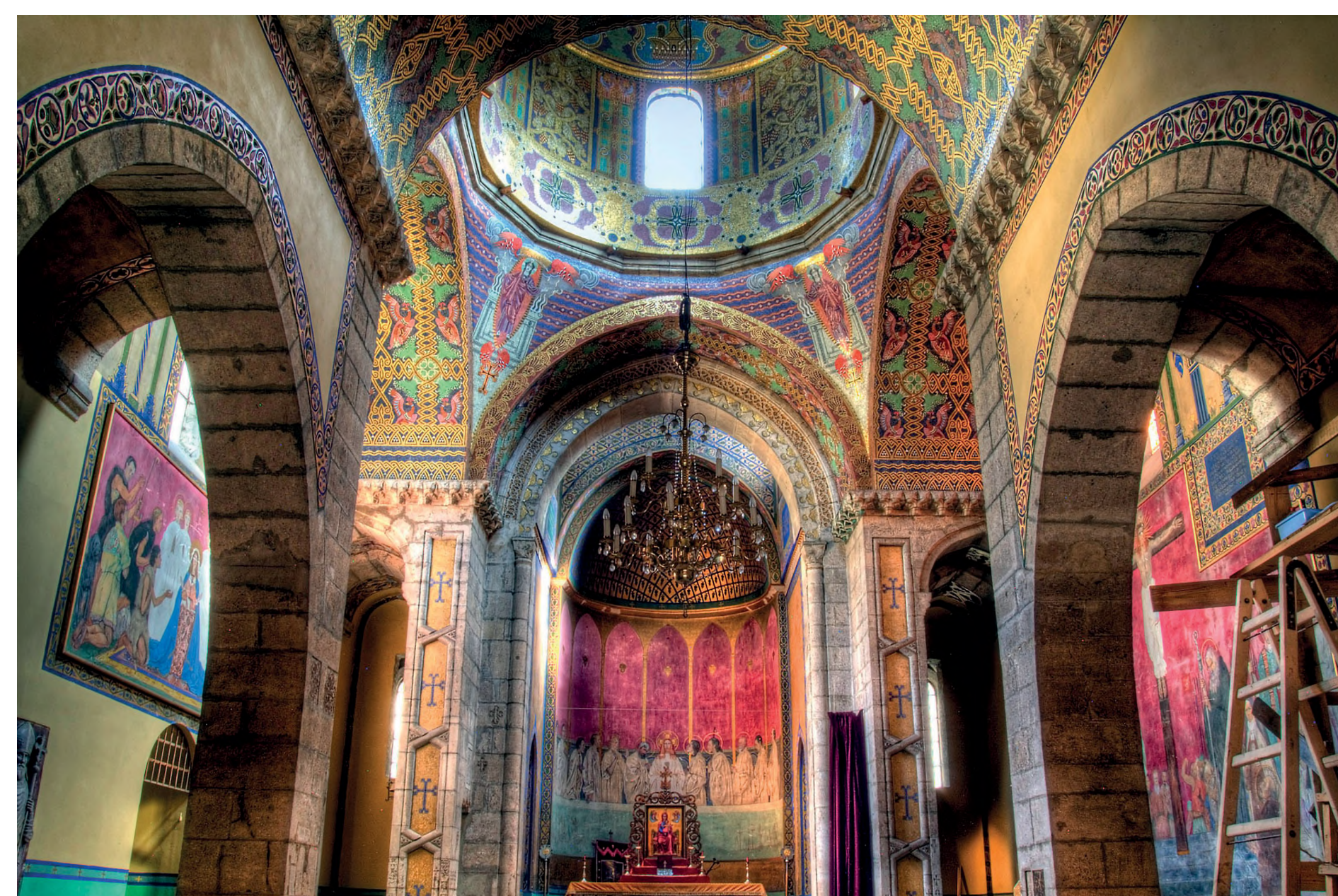
↑ Varšavská konfederace z roku 1573 zaručovala šlechtě svobodu vyznání. / Zdroj: archiv autora

„A jelikož je v naší Republice velká dissidium in causa religionis christianae, abychom zabránili neklidu, který vidíme v mnoha jiných zemích... tímto si vzájemně slibujeme, pro nobis, et successoribus nostris, in perpetuum... že my, kteří jsme dissidentes de religione, zachováme mír mezi sebou a nebudeme prolévat krev kvůli rozdílům vyznání a náboženské praktiky.“

pasáž z Varšavské konfederace, 1573

Označení dávné Republiky jako „polské“ může být zavádějící, neboť dnes je pojem „polský“ spojován přednostně s etnickým národem. Vzhledem k tomu, že národem polsko-litevské republiky však byla šlechta, která svou urozenost odvozovala od antikou inspirované občanské loajality vůči společnému státu, zahrnoval tehdejší šlechtický „národ“ všechny příslušníky stavu bez ohledu na zemi, v níž se narodili, jazyk, kterým mluvili, či víru, k níž se hlásili. I proto se v tehdejším vnímání sebe sama setkáváme s dobovou frází: „Jsem národu polského, ale rodu rusínského.“

S občanským vymezením polské identity úzce souvisela i nebývalá míra náboženské tolerance, zakotvená od roku 1573 v tzv. *Varšavské konfederaci*. Skutečnost, že do řad šlechtického „národa“ spadali vedle katolíků, luteránů, kalvinistů, uniátů a pravoslavných i mennonité či ariáni vedla k tomu, že byla Rzeczpospolita označována jako „stát bez stohů“, neboť jinověrci zde nekončili na hranici, ale nacházeli útočiště. V 18. století však bylo toto křehké soužití různých konfesí výrazně narušeno, neboť sousední velmoci práv náboženských menšin s oblibou využívaly k vlastním cílům. V *Ústavě 3. května* z roku 1791 byla proto tolerována všechna vyznání, avšak jako státní náboženství Republiky byla ustavena katolická víra.

← Lvov – interiér arménské katedrály – Chrám je pozůstatkem kdysi početné a bohaté arménské komunity, jejíž potomci žijí v Polsku a na Ukrajině dodnes. / Foto: Robin Schuil, Wikimedia Commons, licence CC BY-SA 3.0

→ Lvov – kupole arménské katedrály. Nikde není náboženská pestrost Rzeczpospolité dodnes viditelná tak zřetelně jako ve Lvově, městě, nad nímž stále ční katedrály pěti různých rituů. Arménská katedrála patří mezi nejexotičtější z nich. / Foto: Petar Milošević, Wikimedia Commons, licence CC BY-SA 3.0

↗ Kaple sv. Trojice v Lublinu – Jedna z prvních dochovaných památek, v níž se zrcadlí prolínání západních a východních vlivů v kultuře polsko-litevského státu. Interiér gotické kaple nechal vyzdobit kolem roku 1418 Vladislav II. Jagello. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl

„V republice nejde o zbožnost, ale o svobodu.“

hejtman Jan Tarnowski

← Jedním z nejvýraznějších dědictví Rzeczpospolité je tzv. brestlitevská unie mezi částí pravoslavné církve v polsko-litevském soustátí a Římem. Na jejím základě vznikla řeckokatolická církev, uznávající svrchovanost papeže, ale uchovávající ortodoxní liturgii. Navzdory krutému pronásledování v dobách ruské nadvlády se stala jedním z pilířů moderní ukrajinské národní identity. Na fotografii je barokní *katedrála sv. Jiří ve Lvově*. / Foto: Haidamac, licence CC BY-SA 4.0

↓ *Kruszyniany* – Součástí dědictví Rzeczpospolité je i přítomnost muslimské tatarské komunity. Tataři na území Litvy, Běloruska a Polska žijí nepřetržitě už od 14. století. Vyznamenali se jako válečníci ve službách Republiky. Původní tatarské mešity najdeme především v Podlesí na severovýchodě dnešního Polska a v Trakai v Litvě. / Foto: Mariusz Cieszewski, Polska.pl

